

דף כא

המפלת חתיכה, אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה... המפלת כמין קליפה כמין שער... תטיל למים... המפלת כמין דגים חגבים... אם יש עמה דם טמאה...'. בדגים וחגבים לא אמרו תטיל למים ואם נמוחו טמאה, כיון שודאי בריה הם. וכן במפלת חתיכה – ודאי בשר היא ואינה נימוחה (רמב"ן ור"ן

כב: ולרבי יהודה, מפלת חתיכה טמאה אעפ"י שתטיל למים ולא תימחה – אם משום שלדעתו דם הוא שקרש (לשמואל בסמוך ולריש לקיש להלן כב:), או משום פתיחת הקבר שא"א לה בלא דם אחר – לרב נחמן ולשנא בתרא דרבי יוחנן, כדלהלן). אמנם בירושלמי השוה הסיפא עם המציעתא, ללמוד זו מזו. ולפי"ז גם בדגים וחגבים תטיל למים (ע' בשו"ת אבני נזר י"ד רכד, י"א).

'אלא אמר רב נחמן בר יצחק: באפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפלגי, ובפלוגתא דהני תנאי...' – ולכך מטהרים חכמים במשנתנו כשאין עמה דם [אעפ"י שבברייתא אמרו הרי זו ספק לידה ספק זיבה] – כיון שילדה לידה יבשה, העמד אשה על חזקתה. ועוד שהרי בדקו ולא מצאו דם [משא"כ בברייתא שילדה ואין ידוע מה ילדה – חוששים ללידה גמורה, וגם חוששים לזיבה שמא עם הנפל יצא דם] (עפ"י רמב"ן ור"ן. וע' אגרות משה י"ד (ח"ד טז) שלדברי הכל צריכה בדיקה ובלא בדיקה טמאה אף לחכמים). ויש סוברים שגם חכמים במשנה אין מטהרים ודאי אלא הריהי ספק טמאה, שמא היה עמה דם (ע"ש"א וריטב"א ותורי"ד).

'קשתה שנים ולשלישי הפילה ואינה יודעת מה הפילה, הרי זו ספק לידה ספק זיבה. מביאה קרבן ואינו נאכל' – ובשלא הוחזק עוברת, אבל אם הוחזק, נידונית כודאי לידה ומביאה קרבן ונאכל, כדברי רבי יהושע בן לוי (לעיל יח). עברה בנהר והפילה – מביאה קרבן ונאכל, שהולכים אחר רוב נשים היולדות ולד מעליא (תורי"ד עפ"י גמרא להלן כט. וכ"כ הרמב"ן שם). בחזו"א (ק"ה, ט) הקשה מדוע לא נחשיב הקישוי עצמו כהוחזק עוברת. וצדד לומר שעצם הדבר שלא הוחזק עוברת מהוה ריעותא מסוימת ברוב להסתפק שמא אינו ולד מעליא.

'(ע"ב) הרי זו ספק לידה ספק זיבה, מביאה קרבן ואינו נאכל' – משמיענו שאף על פי שיש כאן 'ספק ספקא' לחיבה קרבן, שמא יש כאן לידה ואפילו אין לידה שמא היא זבה, אעפ"י אינו נאכל (עפ"י ר"ן).

וצ"ע בטעם הדבר, מדוע אין מסתמכים כאן על ס"ס כבכל מקום, והלא אין צריך ידיעה משום מה היא חייבת הקרבן, וגם רוב היולדות רואות דם. ושנא גורה היא שמא יבוא לומר בכל מפלת שאין ידוע מה הפילה שקרבנה יאכל, ולא ידעו משום צירוף הספק של זיבה היא אוכלת (ומצינו דוגמא כע"ז לגזור משום הרואים בס"ס – ע' תוס' להלן כו סע"ב).

'המפלת חתיכה... אם יש דם בתוכה טמאה... אם תוכה מאדים טמאה... אם יש בה דם אגור...' בבאר מחלוקתם ובכללות הענין, ע' בהרחבה באגרות משה י"ד ח"א פח.

'אמר רבי יוחנן משום רשב"י: המפלת חתיכה – קורעה, ואם יש בה דם אגור – טמאה.' לפי הלשון הראשונה לעיל בדברי רבי יוחנן, כל חתיכה שהיא מארבעה מינים טמאים – טמאה, משאר מינים – טהורה, ולא חילק אם דם אגור בתוכה אם לאו. צריך לומר שכאן אמר רבי יוחנן בדעת רשב"י ולעיל דיבר לפי חכמים ורבי יהודה במשנתנו (ע"רמב"ן). או יש לומר שמדובר כאן בחתיכה לבנה וירוקה, הלכך אם דם אגור בתוכה טמאה משום הדם, ואם לאו טהורה (רשב"א ור"ן).

יתכן שהרמב"ן לא פירש כן כי סובר שחתיכה לבנה אין דם אגור בתוכה, שאם הדם מרובה אינה בכלל לבנה. ואם תאמר, להרשב"א והר"ן אם אינה יודעת מה הפילה מדוע לא נחוש לדם אגור, י"ל שאינו מצוי שיהא דם טמא אגור בחתיכת בשר לבנה או ירוקה. ובערוך לנר כתב שלחכמים רוב דמים ממראות טהורות. וצ"ע א"כ המרגשת ולא מצאה כלום תהא טהורה ולא קיי"ל הכי (ע' שבועות יח), הגם שהלכה כחכמים לכמה פוסקים.

'המפלת חתיכה אעפ"י שמלאה דם, אם יש עמה דם טמאה, ואם לאו טהורה. רבי אליעזר אומר: בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה'. מבואר בפוסקים (יו"ד קפה, ג – עפ"י שאלתות דרב אחאי וש"ר) שבריייתא זו תיתכן אף אם נוקטים 'אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם', שזה אמור רק בחתיכה גדולה אבל כאן מדובר בחתיכות קטנות, ועל כן כשאין דם עמן – טהורה. ולא ידענו שיעור בדבר, אבל כיון שבשפופרת טהורה, הרי כל חתיכה שהיא כעין שפופרת – טהורה. ומשערים בשפופרת קטנה שבקטנות – שהרי גם שיעור שפופרת לא ידענו (עפ"י בית יוסף ופוסקים שם ו).

'הכי השתא?! התם דרכה של אשה לראות דם בחתיכה הכא אין דרכה של אשה לראות דם בשפופרת'. על מה שפירש רש"י שבחתיכה הוי 'מין במינו' ואינו חוצץ, ע' בשו"ת אבני נזר או"ח תלג, ז. וע"ע בספר ערוך לנר.

*

'אי אפשר לפתיחת הקבר' – להוציא ממנו את הטומאה, הנמצאת באדם – 'בלא דם' – בדם התמצית והנפש, לבער החטאים המבדילים בינו ובין קונו ולקבל חיות דקדושה. (עפ"י חיים וחסד עמ' 79)

– כל לידה חדשה, ישועה וטובה חרשה הבאות לעולם, יש בה מענין 'טומאת לידה' על ידי 'משכא דחויא' מהחטא הקדמוני – כענין אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם. (ע' באריכות ע"ד הסוד בספר דובר צדק עמ' 137)

– הרחם נקרא 'קבר', וקליטת טפת הזרע בו היא בחינת 'קבורה'. הלידה היא בסוד 'תחית המתים' מתוך הקבר, כאשר חיות העובר אינה חשובה חיות ביחס לחיות הנולד. (ע' בספר 'שכינה ביניהם' לגר"י גינזבורג שליט"א עמ' יז)

– אמר הרי"ם מגור, למה מקום זה נקרא 'קבר' – כי שם מקום קבורתו של האדם, וד"ל. (עפ"י שיח שרפי קדש ח"ב קצו)

דף כב

'הרואה קרי בקיסם מהו... תיפוק ליה דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה'. רש"י מפרש שהקיסם ממעט משיעור חתימת פי האמה. והתוס' הקשו הלא ע"י קיסם יכול לראות הרבה יותר משיעור זה [ומשום כך פרשו הם בדרך אחרת, משום שהיא טומאת בית הסתרים ואינה מטמאת]. ונראה לפרש בדעת רש"י שאם בעל קרי מטמא משום מגע, הרי נגיעת כל השיעור צריכה להיות בבת אחת, וכיון שמקום הקיסם ממעט הרי אי אפשר שהשיעור כולו יגע בו מבחוץ בבת אחת אלא בזה אחר זה.